

Gabriel Janer Manila Novel·lista, premi Ramon Llull

“Què és més real, allò que ens passa o allò que imaginam?”

Gabriel Janer Manila ha guanyat el Ramon Llull amb ‘Tigres’ (Planeta), en què narra la fi d’una nissaga de banquers: sexe, sang i diners en una trama en què no hi ha un pam de net • Per: Francesc Bombí-Vilaseca Foto: Miquel Anglarill

Ha guanyat el premi Ramon Llull, que patrocina el govern d’Andorra, amb una novel·la que descriu la corrupció financera i bancària... No els ha donat mal rotllo, als andorrans?

No, ells saben que això és una ficció i que està molt lluny de la realitat... La realitat va per un altre camí. A les ficcions sempre hi ha un punt de màgia, de cosa lúdica, de folia, de passió per la folia, per l’energia que dona. Ramon Llull és això: la raó fantàstica.

D’on va sorgir la idea de la novel·la?

És complicat d’explicar, perquè a vegades tens moltes notes preses d’una novel·la que vols fer, i potser tens dos o tres quaderns amb diverses històries i en un moment determinat penses que es poden unir. D’altres vegades pots llegir una notícia al periòdic i això és el que fa combinar dues altres històries que tens entre mans. Aquí, al principi hi havia diverses històries. La història del frare que protegeix el Joseph ve d’una història que m’havien contat; també hi ha la de la senyora omnipotent en una casa modernista que sembla que les ones l’han d’engolir... Tot això eren històries que pul·lulaven pel meu cap i que vaig ser capaç de cohesionar, així és com es munta l’obra literària, la fabulació, en definitiva.

Li va costar?

És una novel·la molt treballada, molt, i justament per això es llegeix

amb una certa agilitat, perquè hi ha molt d’artifici al darrere. Lluís Pasqual em va contar en una ocasió que va demanar a una actriu molt reconeguda, ara no recordo el nom, que fes una interpretació amb naturalitat, i ella li respongué: “No sap les hores d’artifici que hi ha darrere la meva artificialitat!”. La narrativa ha de tenir aquesta qualitat: moltes hores d’artifici per donar la impressió d’una cosa simple i senzilla.

Però en aquesta novel·la, de normalitat, més aviat poca...

Gens, no hi ha cap personatge normal. És una novel·la que explica situacions límit, posa els personatges en situacions extremes, estan imbuïts per una bogeria impressio-

“Mai m’he preocupat de donar una excessiva versemblança a les coses”

nant, però a mi m’agrada jugar amb els personatges, dur-los a llocs inaudits: en definitiva és un joc, això, un joc que vols compartir amb el lector, li has de fer creure una sèrie de coses mínimes, que entri en la història, i després d’aquest pacte sobre la ficció el que resta és jugar plegats a distància, sense que ens coneguem, a inventar una història, uns personatges, a muntar un món naturalment trastornat del tot. És una estratègia que m’agrada molt i que ja he fet en d’altres novel·les, com he utilitzat també la d’unir recursos narratius molt diferents i distants, des del realisme grotesc, un realisme de la cultura popular, aquell que fa befa i escarni del món i de la festa, fins a la novel·la psicològica, la novel·la negra... També hi ha molt de Hitchcock –estic molt seduït pel seu cinema– i de Llorenç Villalonga.

Però el to narratiu es molt homogeni, les diferents veus que narren són una de sola.

En definitiva som jo, qui narra. Mai m’he preocupat de donar una excessiva versemblança a les coses. És bo que el lector de vegades se sorprendi que una criada gallega digui segons què: és igual, si vull la faig parlar com Voltaire! I no m’interessa donar aquest punt de costumisme. M’interessa fer un altre tipus de literatura, és a dir, aquest joc d’inversemblança precisament, d’absurd: hi ha un moment que la se-

nyora està platicant des d’una butaca i la criada insisteix si vol una tassa de llet, però després la senyora s’ha mort i la butaca continua narrant, i la criada encara ofereix una tassa de llet o berenar... és surrealisme pur. M’agrada molt aquesta sorpresa que dona el surrealisme. Cercaré sorprendre’t, impressionar-te a través de l’inesperat, de congregar elements diversos que no t’esperes i que no havies pensat mai que es poguessen confegir per contar una història.

És una novel·la amb imatges molt potents, com ara un collaret format d’insectes que es posa dona Lorena: un dubta si és real o no, però hi és...

Pot ser real o no, o un somni, és igual. A la vida tot són llenguatges simbòlics. Què és més real, allò que ens passa o allò que imaginam o allò que hem somiat? M’agrada molt jugar amb els llenguatges simbòlics.

‘Tigres’ és la història d’una nissaga des- arrelada d’ella mateixa...

Desestructurada, o més encara, deconstruïda: ells mateixos s’han anat eliminant els uns als altres! És una gent impressionant, a mi em sedueixen molt.

Sexe, diners, corrupció, guerra... embollica que fa fort!

Passa de tot, però aquesta és sa primera lectura que es fa de la novel·la, després n’hi ha una segona de subtils i de matisos i petits gestos, que són els que més m’interessen. Un personatge que m’ha guanyat a mesura que l’escrivia és el de la Morgana, la criada de Finisterre. Al principi era molt més secundari, però va agafar molta força per la seva ingenuïtat, pel misteri, la màgia.

A la novel·la s’hi troba un llenguatge molt treballat...

Per descomptat, molt. El llenguatge és la meua passió. Si la novel·la és interessant és pel llenguatge. Ignasi Riera en va dir: “Encara que us oblidareu de la lletra, no oblidareu la melodia”, i això és el que vull. Fa més de trenta anys, a València, ja

Més que prolífic

Gabriel Janer Manila (Algaida, 1940) es va donar a conèixer el 1967 amb *L'abisme*, premi de novel·la Ciutat de Palma. Escriptor prolífic, ha publicat més d'una vintena de novel·les per a adults, entre les quals *Els alicorns* (premi Josep Pla 1971), *El cementiri de les roses* (premi Víctor Català 1971), *Els rius de Babilònia* (premi Sant Joan 1984), *Els jardins incendiats* (premi Carlemany 1997) i *George*. *El perfum dels cedres* (premi Néstor Luján 2002), a més de la recent guanyadora del premi Ramon Llull, *Tigres* (Planeta). També és autor de més d'una trentena de llibres dedicats als lectors infantils i juvenils amb els quals ha guanyat també premis com ara el Josep M. Floch i Torres

(amb *El rei Gaspar*, 1979), dues vegades el premi Nacional del Ministeri de Cultura (per *Tot quant veus és el mar*, el 1988, i el 1994 per *Han cremat el mar, de bell nou*), entre d'altres. Catedràtic d'antropologia de l'educació a la Universitat de les Illes Balears, ha publicat una vintena d'assajos, entre els quals destaquen *Cultura popular i ecologia del llenguatge* (premi Josep Pallach 1981) i *Pedagogia de la imaginació poètica* (1986). El 1998 Sebastià Alzamora va dedicar el llibre *L'escriptura del foc* a la seva figura i obra. D'ençà del 2004 dirigeix l'Institut d'Estudis Balearics, i és el pare de la també escriptora prolífica Maria de la Pau Janer.

em van dir una cosa semblant per una de les primeres novel·les: "Més igual què passi, el que m'interessa és la música del llenguatge que utilitzes". Aquesta musicalitat l'he anat perfeccionant amb els anys i cada any en saps una mica més.

D'on li ve tant d'interès?

Segurament dels relats orals. Jo som d'una generació que no vàrem tenir llibres, no vaig tenir lectures d'infant. A la postguerra, en un poble de Mallorca potser hi havia algun llibre d'anar a missa. Recordo que la meva mare tenia un *Quixot*, però n'hi havia pocs. La literatura que jo rebia era oral, la fascinació de sentir contar històries. Aquells relats tenien una força i una música i una poesia extraordinaris. Cap als anys 50 vaig conèixer un home que havia estat soldat a la guerra de Cuba, el 1898, i a l'estiu sortia al portal de sa casa i tots els al·lots ens hi arremolinàvem i ens contava les grans batalles de la seva vida, i era com si la guerra de Cuba hagués estat una gran victòria... Jo no sabia que Espanya havia perdut ni res, només coneixia la gran aventura bèl·lica d'aquell home que em va donar els primers relats d'aventures que vaig sentir: imitava les veus dels militars, i repetia les arengues dels generals! També hi havia relats més durs, els de la Guerra Civil, històries que s'havien de contar en veu molt baixa, sense que ningú més ho sentís. Va ser la meva introducció a la literatura, perquè encara que contassen històries pretesament reals, sempre és una ficció. Per això m'agrada molt que el text soni bé, i de vegades enregistro fragments de novel·les per escoltar si sonen bé.

Vostè va començar a escriure perquè li van dir que explicava molt bé les històries...

Estudiava a Barcelona i ens trobàvem i ens contàvem coses, i un amic em va dir: "Hauries d'escriure una novel·la perquè contes molt bé les històries". Però van passar anys fins que vaig escriure, tot i que quan vaig començar ho vaig tenir molt present.

A la novel·la es repeteix que els sentiments són feblesa, que no s'han de tenir...

Però jo no ho crec, això, de cap manera! Els personatges de *Tigres* tenen uns sentiments mal païts, no els accepten. Jo he conegut gent així, que defensaven que els sentiments no s'han de mostrar mai, que són una cosa íntima i secreta, perquè és un signe de debilitat: com si la gent forta no pogués contar les seves misèries i els seus drames.

La novel·la es podria llegir com una denúncia de la corrupció al món financer?

Com a denúncia de la corrupció... a la vida. Les altes finances són un sector engrescador perquè mou diners, però en el fons el que explica és la desolació humana actual.

I no sempre ha estat així?

En part sí. No vull dir que altres temps foren millors ni pitjors: ara és així i segurament en d'altres moments potser la gent tenia més capacitat o més recursos per defensar-se. Crec que la desolació actual més palpable i visible és més present. Jo he viscut èpoques terriblement dures. Vaig ser d'una família molt perseguida durant la guerra, van sortir molt ferits i traumatitzats: jo he vist plorar i patir molt a la meva família. No puc idealitzar mai la meva infantesa, no va ser mai un paradís perdut ni un jardí deixat, no voldria per res tornar-ho a viure.

Al llibre es diu que tothom té un preu...

Sí, i jo també ho crec. Tothom s'arriba a doblegar, encara que pugui haver-hi alguna excepció, esclar. El que importa als meus personatges no és comprar la gent, sinó comprar-la barata.

I vostè també en té un, de preu?

Segurament el tinc, no ho sé. Un amic em va dir: "La corrupció ha estat molt benefactora a les Illes, perquè gràcies a la corrupció no hem arribat a la sang". És una manera de veure-ho.

El món no té cap possibilitat de salvació?

Potser ens salvaran els sentiments.